א"ל (א) אי הכי ליגזור ביום א' משום היום א"ל היום ביום אחד מיחלף יום אחד בהיום לא מיחלף אמר רבינא אמר לי מרימר הכי אמר אבוך משמיה דרב [יוסף] כמאן אזלא (ב) שמעתיה דרב ירמיה בר אבא כרבי נתן דתניא[א] רבי נתן אומר כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקטיר עליה: שבת זו אסור בכל השבת כולה: פשיטא מהו דתימא יומי דשבתא קאמר קמ"ל: חדש זה אסור בכל החדש ור"ח להבא: פשיטא כי איצטריכא [א]לחדש חסר מהו דתימא ראש חדש לשעבר הוי ולא ליתסר קמ"ל קרו אינשי ריש ירחא: שנה זו אסור בכל השנה כולה: איבעיא להו אמר קונם יין שאני טועם יום מאי דיניה כהיום או [ב]כיום אחד ת"ש ממתניתין קונם יין (ג) שאני טועם היום אין אסור אלא עד שתחשך הא יום כיום אחד דמי אימא סיפא אמר יום אחד אסור מיום ליום הא יום כהיום דמי [ב]אלא [ג]מהא ליכא למשמע מינה אמר רב אשי ת"ש קונם יין שאני טועם השנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה היכי דמי

אילימא

רש"י

אי הכי ליגזור יום אחד. דליהוי אסור עד שתחשך למחר משום היום דאי אמרת עד מעת לעת אסור ותו לא אתו למישרי נמי כי עמד בשחרית ואמר היום אתי למישתי בחצי היום והוא אסור עד שתחשך: **אמר ליה רב יוסף היום ביום אחד מיחלף.** דאי שרית היום לכשתחשך בלא שאלה מיחלף ואתי למישרי יום אחד משתחשך דסבר יצא אותו היום שנדר בו כמו כן והוא אינו מותר אלא מעת לעת: **יום אחד כהיום לא מיחלף.** (ד) דלא אסור לשתות למחר עד הלילה דלא אתי למישרי בהיום מחצי יום ואילך דליכא למיחש להכי דהכא לא גמר היום עדיין ומידע ידיע דאסור כל היום משום האי טעמא נמי לא מצרכינן שאלה לסוף מעת לעת דלא אתו למישרי מהיום מחצי יום ואילך דליכא למיחש נהכי כדאמרינן הכא לא גמר עדיין היום ומידע ידיע דאסור בכל היום: **כמאן אזלא.** הא שמעתא דאמר רב ירמיה דצריך שאלה לחכם שאין ניתר ע"פ עצמו כלל דמחמרינן עליה כמאן דלא עבד שפיר: **כרבי נתן וכו'.** הילכך צריך שאלה לחכם (ה) הואיל ועבד איסורא דמחמרינן עליה ואין מראין לו שקיים נדרו מעצמו אלא כשיתירו לו את נדרו ולא משום גזירה דרבינא לא קבילא ליה דרב יוסף וכל היכא דליכא לאוקומי ביה שאלה מצריכינן ליה שאלה כגון הכא דאמר היום דליכא למימר מעת לעת קאמר הילכך לכשתחשך צריך שאלה לחכם אבל כי אמר שבת וכולה מתניתין דליכא לאוקומי בהו שאלה דודאי לא משמע טפי אין צריך שאלה: **יומי דשבתא קאמר.** ימים דשבוע ולא דשבת עצמו: **פשיטא.** דיום ראש חדש נמי אסור שהרי יום ראש חדש נמנה לחדש זה הנכנס: **כי איצטריך.** למיתני במתניתין לחדש חסר בחדש שהוא שני ימים ראש חדש ויום ראשון של ראש חדש משלים לחדש מלא (ו) זה שעבר וזה הנכנס חסר הוא והוא נדר ביום ראשון של ר"ח: **לחדש שעבר הוי.** ולא ליתסר ביה: **קמ"ל.** (ז) אפילו הכי כיון דקרו ליה ריש ירחא אסור ביה נמי: **דיניה כהיום.** כאילו אמר היום לחוד ומותר לכשתחשך: **או כיום אחד.** ואסור מעת לעת:

אילימא

ר"ן

יום אחד. דאי שרית ליה לכשתחשך בלא שאלה אתי למיטעי נמי ביום אחד שיהא מותר לכשתחשך דלא משמע ליה דליכא מידי בין יום אחד להיום: **היום ביום אחד מיחלף.** דאי שרית ליה כי אמר היום לכשתחשך בלא שאלה אתי למשרי נמי אפילו כאומר יום אחד. אבל יום אחד בהיום לא מיחלף דהא כי אמר יום אחד עמד באיסורו מעת לעת הילכך לא מיחלף ליה למשרי כי אמר היום קודם שתחשך: **ומה שנהגו עכשיו בתענית יחיד** דלא הוי אלא מצפרא ועד פניא ואפי' הכי לכשתחשך שריא ליה בלא שאלה ולא גזרינן משום יום אחד היינו משום שהדבר ידוע שדינו של תענית כך הוא ואין איסורו כשאר נדרים שכבר קבעו לו חכמים זמן הילכך אפילו שרית ליה לכשתחשך לא אתי לאחלופי בנודר יום אחד שדיני תענית ונדרים חלוקין הן ולא אתי לאחלופי זה נ"ל: **וראיתי לרשב"א** ז"ל כאן מה שלא נראה לעיני שהוא ז"ל כתב דהיינו טעמא דגזרינן בהיום משום שמקצת אותו יום הותר לו מתחלתו כאומר יום אחד וכיון דדמיין להדדי אתי לאחלופי אבל תענית דמתסר מתחלת היום לא דמי ליום אחד דמימר אמר להכי שריא הכא לכשתחשך לפי שנאסרתי בתחלת היום אבל ביום אחד שלא חל איסורו מתחלתו אינו בדין שהא מותר לכשתחשך. והאי פירושא לא סגי לי דהא כאומר היום שהצריכוהו לכשתחשך שאלה מי לא עסקינן דקאי בשעת הנדר קודם שעלה עמוד השחר שנאסר מתחלתו כתענית יחיד אלא ודאי כדאמרן. ומהאי טעמא נמי המקבל עליו להתענות יום אחד בשבת אין מחייבין אותו שיתענה כ"ד שעות דודאי לתענית שאמרו חכמים נתכוון דהיינו מקודם שיעלה עמוד השחר עד שתחשך: **כמאן אזלא שמעתיה דרב ירמיה בר אבא כרבי נתן.** כלומר דמאי דמצרכינן ליה שאלה לחכם כאומר היום לאו משום גזירה כלחוד דקבילא לן דלא שכיח כולי האי לאחלופי דמשום גזירה כלחוד נחמיר ביה ומיהו כיון דכי נדר לאו שפיר עבד כדר' נתן נהי דאי לא הוה שייך למגזר כלל לא מחמרינן עליה לאצרוכי שאלה דאי הכי בכולהו נדרים נמי כי מטי זמנייהו נימא הכי מיהו כל היכא דשייך למגזר כלל מחמרינן עליה וקנסינן ליה הילכך אם היה נדר מצוה כגון ללמוד ולקיים מצוה אינו צריך שאלה. ומאי דמדמה רבי נתן נודר לבונה במה פירשתיו בפרק ארבעה נדרים (לעיל כב.) בסייעתא דשמיא: **שבת זו אסור בכל השבת והשבת לשעבר פשיטא.** דשבת דינו כלשעבר מהו דתימא יומי דשבתא קאמר משום דכיון שימי החול קרויים יומי שבת נימא שלהם לבדם נתכוין ולא לאסור על עצמו יין בשבת קמשמע לן. ואית דגרסי מהו דתימא יומי דמקמי שבתא קאמר קמשמע לן והיינו הך. מיהו הך נסחא ליכא לפרושה כלל לפירוש שני שפירשנו במשנתינו בעומד ביום השבת עסקינן: **כי איצטריך בחדש חסר.** שהחדש שבא אחר חדש של נדרו הוי חסר ואם כן חדש שנדר בו הוה ליה מלא ועושין בחדש חסר שבא שני ימים ראש חדש ויום ראשון הוי למלאות חדש שעבר: **מהו דתימא ראש חדש לשעבר.** שהרי יום ראשון של ראש חדש למלאות חדש שעבר עושין אותו וסד"א ליתסר ביה קמ"ל הא קרו ליה אינשי ריש ירחא ומש"ה אע"פ שהוא מכלל חדש ראשון כיון דריש ירחא קרו ליה מותר בו דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם: ומהא שמעינן דבשטרות נמי כשהוא כותב ביום החדש הראשון כותב ביום החדש פלוני ואין כותבו על שם חדש שעבר ואם עשה כן השטר מוקדם ופסול שהשטר נעשה בחדש השני ויאמרו שקודם לכן נעשה שאין יום ראשון של חדש שני נקרא על שם החדש שעבר בלשון בני אדם וביום החדש השני כותב ביום שני לחדש פלוני ומחרתו יום שלישי ואם יכתוב יום שני יפסל משום מוקדם דכיון דלענין נדרים אמרי' דיום ראשון דחדש חסר ריש ירחא קרו ליה הכי נמי דיינין בשטרות דהא לקמן בסוף פרקין (סג.) מדמינן שטרות לנדרים וכן בדין דשטרות ותיובין בלשון בני אדם הן בכל מקום. מיהו כתב הרשב"א ז"ל בשם התוספות דבגיטין צריך לכתוב ביום שלשים לחדש תשרי שהוא ראש חדש מרחשון כדי להחמיר: **איבעיא להו כו' דיניה כהיום.** דלשתרי לכשתחשך או כיום אחד דליתסר מעת לעת: **אסור בה ובעיבורה.** נראה לי דרבותא דמתסר בעיבורה לנודר מתחלת השנה איצטריך דסלקא דעתך אמינא דלא ליתסר אלא בשנים עשר חדש כרוב שנים קא משמע לן דמתסר בשלש עשרה דאי בנודר בר"ח

שבט

תוספות

אמר רבינא כו' כר' נתן. וקנסא קנסינן ליה אף כי קיים נדרו עד שישאל לחכם ונראה דרבינא מוסיף על טעם דרב יוסף משום גזירה דבשאר נדרים לא קנסינן לשאול לחכם לאחר שנתקיימו אלא אית ליה טעמא דנדרים דגזרינן לעיל וקאמר דבהך טעמא דגזורי' לא סגי אם לא מטעם דקנסינן ליה כר' נתן שעבר על מה שקיימו: **פשיטא.** דאסור לשבת הבאה דבשבוע שעבר היא מהו דתימא יומא דשבת לא אסר עצמו אלא בימי המעשה שבשבוע ולא נתכוין לאסור בשבת קמ"ל ולפירוש שני דמתני' פריך פשיטא כיון דקאי בשבת דאסור בו ומשני מהו דתימא דיומי שבוע העתידין לבא קאמר ולא יום השבת עצמו קמ"ל דכיון דקאי בשבת אמרינן דאף בשבת נדר וי"ל דהטעם לפי שלשון בני אדם לקרות השבוע שבת ולא"כ לשבוע הבא הוא מתכוין ולא לשבת לבד ומכל מקום כיון שעומד בשבת אמר שדעתו גם לשבת כדי שלא יהיה ספק בנדרו ושיחול משעה שנדר: חדש זה פשיטא. דראש חדש נידון כחדש הבא ומותר בו כי איצטריך לחדש חסר כלומר נדר באמצע חדש מלא וחדש חסר אחריו שר"ח שני ימים ויום ראשון הוא להשלים יום של חדש שעבר דקס"ד דאסור בו קמ"ל דהא קרו אינשי ריש ירחא ליום ראשון של ר"ח ומשום הכא דיינינן ליה שאינו מנוי בלשון בני אדם בחדש שעבר ולפירוש אחר פשיטא כיון דעומד בר"ח דאסור בו לא צריכא אלא לחדש חסר שראש חדש שלו שני ימים ונדר ביום ראשון ר"ח שעבר ולא נתכוון אלא בימי של חדש שעבר קמ"ל דקרו אינשי ריש ירחא ואינו נמנה בחדש שעבר והילכך כי אמר חדש זה מיתסר ביה וניחא טפי לישנא דחדש חסר לפירוש אחרון וכיון דקאמר דקרו ליה אינשי ריש ירחא א"כ כשכותבין כתובה או שטרות ביום ראשון של ר"ח כותבין יום פלוני שהוא ראש חדש ואין צריך לכתוב יום שלשים דהכי משמע לקמן (סג.) דתנן עד ר"ח אדר [עד ר"ח אדר] הראשון ומדמה בגמ' הך ברייתא דשטרות [לנדרים] אלמא דין שטרות כדין נדרים דלשון בני אדם: ספק. ומיהו בגיטין טוב לכתוב שהוא יום שלשים לחדש עבר וכן כתב רבינו תם בכתובת בתו: דיניה כהיום. ומותר משתחשך או כיום אחד ואסור כמעת לעת: אלא מהא ליכא למשמע מינה. דלא ידעינן הי דוקא אי רישא או סיפא: ת"ש קונם יין שאני טועם השנה אסור בה עד סופה. ולא מיום ליום הילכך עד ראש השנה ואף כי נתעברה כל השנה עד סופה נקראת משנה זו: למה ליה [למימר]. פשיטא דאסור בה:

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' ג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' ד:

יד ב מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' א:

פירוש הרא"ש

ליגזור ביום אחד. שיהא אסור למחרתו עד שתחשך גזירה משום היום שמא יבא להתירו קודם שתחשך: היום ביום אחד מיחלף. כי יהיה סבור שיום אחד דינו כמו היום: אבל בהיום. לא טעו אינשי להתירו קודם שתחשך כי סתום מעת שתחשך אי אפשר לפרש יום: כמאן אזלא שמעתא דרב ירמיה בר אבא כו' כרבי נתן כו'. נראה דלאו מהאי טעמא לחודיה קאמר דאם כן בכל הנדרים נמי אחר שקיימם נקנסיה להצריכו שאלה אלא להוסיף על טעמו של רב יוסף קא דמשום גזירה לחודיה לא הוה מצרכינן שאלה אלא כיון דאיכא נמי הא דרבי נתן קנסינן ליה ונפקא מינה שאם היה נדר של מצוה כגון לשנות או לטרוח במצוה אחרת לא צריך שאלה: פשיטא. שאסור בשבת הבא: מהו דתימא יומי דקמי שבתא קאמר ולא בוין לאסור עצמו אלא ימי החול. ולאידך פי' פשיטא שהוא אסור גם בשבת שהוא עומד בה מהו דתימא יומי דקמי שבתא אחרינא קאמר ולא זה השבת: פשיטא. שהוא מותר בר"ח הבא: כי איצטריך בחודש חסר. לראש חדש של חדש חסר הוא דאיצטריך דכיון דחדש הבא הוא חסר נמצא שזה הוא מלא שכן דרך רוב החדשים אחד מלא ואחד חסר וכיון שזהו מלא ראש חדש הבא הוא שני ימים והראשון הוא להשלים חדש זה ולימא יאסר בו: קא משמע לן דלא. דהולכין אחר לשון בני אדם וקרו ליה ריש ירחא. ולאידך פירוש פשיטא שהוא אסור ביום החדש שהוא עומד בו בחדש חסר בחדש שנדר בו הוא חסר נמצא זה שעבר הוא מלא ויום זה שהוא עומד בו הוא להשלים חדש שעבר ולא יאסר בו: קונם יין שאני טועם. כגון שעמד באמצע היום ואמר היום: אלא מהא ליכא למשמע מינה. דחד מינייהו דוקא ולא ידעינן הי מינייהו:

מסורת הש"ס

א) יבמות קט: ע"ש גיטין מו: ע"ש לעיל כב. נט. ב) [כריתות כה. וש"נ ועיין לקמן עב.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל אביי אי הכי ליגזור: (ב) שם משמיה דרב יוסף כמאן אזלא הא שמעתיה דר' ירמיה: (ג) שם שאיני טועם כ"כ דף סג: (ד) רש"י ד"ה יום אחד כהיום לא מיחלף דאע"ג דביום אחד לא אסור לשתות וכו' ומשום האי טעמא וכו' לסוף מעת לעת כי היכא דלא ליתי למישרי בהיום מחצי יום ואילך דליכא למיחש להכי כדאמרינן דהכא לא גמר: (ה) ד"ה כר' נתן וכו' דהואיל ועבד איסורא מחמרינן עליה וכו' משום גזירה דרבינא לא קבילה ליה דרב יוסף אלא כל היכא: (ו) ד"ה כי איצטריך וכו' אלא שעבר כצ"ל ותיבת זה נמחק: (ז) ד"ה קמ"ל דאפילו:

גליון הש"ס

גמ' אלא מהא ליכא למשמע מינה. עיין כ"מ דף לד ע"א תד"ה אלא מההיא וצ"ע:

מוסף רש"י

כאילו בנה במה. בשעת איסור הבמות (יבמות קט: גיטין מו:) או: לעבודת כוכבים (לעיל כב.) ותחלה הוא דכתיב (דברים כג) וכי תחדל לנדור וגו', הא לא תחדל יהיה בך חטא (יבמות קט:). והמקיימו. ולא נשאל עליו לחכם להתירו, כאילו מקטיר עליה. על הבמה וגמר עונו שלם, לפי שעל ידי כן הוא מרגיל עצמו בנדרים (גיטין מו:). שעבר עליה שתי עבירות, אלא ילך אצל חכם ויתירנו כדי שלא יהא רגיל בכך (יבמות קט:). אלא מהא ליכא למשמע מינה. דילמא מתני' לאו כולה דוקא, אלא חדא מינייהו דוקא, או רישא או סיפא, ואנן לא ידעינן הי מינייהו דוקא דנגמר מינה (שבת קכא.).